

КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ ПРОДУКЦІЇ ЦУКРОБУРЯКОВОГО ВИРОБНИЦТВА

В статті висвітлено економічні та організаційні проблеми формування конкурентоспроможності продукції цукробурякового виробництва. Запропоновано удосконалення економічних відносин у цукробуряковому підкомплексі, намічені шляхи підвищення конкурентоспроможності цукрової продукції на основі аналізу сучасного стану галузі.

***Ключові слова:** цукробурякове виробництво, конкурентоспроможність продукції*

Постановка проблеми. Цукробурякове виробництво – одна із найбільш важливих сфер економіки – розвивається в ринковому середовищі, в системі підприємств і галузей аграрно-промислового комплексу та багатьох інших сфер та галузей економіки. Конкурентоспроможність цукробурякового виробництва є одним із вирішальних критеріїв його розвитку. Вона характеризується: споживчими властивостями; затратами споживачів; кон'юктурою реалізації готової продукції. Економічне зростання відбувається саме завдяки конкуренції, вона є двигуном для галузі. Цукробурякове виробництво України характеризується низьким рівнем внутрішньої конкуренції.

Основними причинами неконкурентоспроможності галузі є: нерозвиненість ринкових відносин у сферах виробництва, переробки та реалізації готової продукції; ввезення цукру-сирцю та цукровмісних продуктів; зростання собівартості цукру; відсутність обігових коштів на закупівлю добрив, палива, засобів захисту; несприятливий інвестиційний клімат.

Цілі статті. Полягають в науковому обґрунтуванні механізму формування конкурентоспроможності продукції цукробурякового виробництва та підвищення її сучасного рівня.

Сучасні дослідження та публікації. Теоретичні, методологічні та практичні аспекти конкурентоспроможності продукції цукробурякового виробництва досліджували вітчизняні вчені: П.П. Борщевський, О.М. Варченко, С.Л. Дусановський, О.С. Заєць, Є.В. Імас, М.Ю. Коденська, Ю.Д. Лановик, І.І. Лукінов, В.Пиркін, В.Г. Поплавський, М.Роїк, П.Т. Саблук, С.Стасіневич, А.В. Фурса, А.М. Шпичак та інші. В цих працях надаються рекомендації та пропозиції щодо підвищення конкурентоспроможності продукції цукробурякового виробництва.

Виклад основного матеріалу. Цукробуряковий підкомплекс – важлива складова АПК та народного господарства в цілому. Сучасний стан цукробурякової галузі зумовлює необхідність створення умов для забезпечення конкурентоспроможності продукції, що відповідає вимогам споживачів та визначається на основі якісних та економічних чинників, що сприяють формуванню сприятливого конкурентного середовища [1]. Однак на ринку цукру економічна ситуація досить складна, що супроводжується перевиробництвом чи недовиробництвом цукру, через підвищення собівартості цукрових буряків і цукру, нестабільної ціни на цукор та низький рівень забезпеченості товаровиробників.

Конкурентоспроможність галузі формується на основі спеціалізації та концентрації української економіки, з нарощуванням конкурентних переваг галузевого рівня. Показник конкурентоздатності продукції залежить від питомої ваги експорту в загальному обсязі [2].

Конкурентоспроможність ототожнюють з ефективною експортною діяльністю не лише вітчизняні, а й зарубіжні вчені, так М.Портер, вказує на те, що конкурентоспроможність означає можливість конкурувати на світовому ринку при наявній глобальній стратегії [5].

У 1996 році на експорт йшло 1,4 млн.тонн українського цукру (з них до Росії приблизно 1 млн.тонн), у 2000 році лише 12,8 тис.тонн експортувалось з України, у 2005 році – 44 тис.тонн; у 2011 році – лише 6 тис.тонн; у 2013 році – близько 10 тис.тонн цукру було експортовано, тоді як у 2012 році було

експортовано – 150 тис.тонн [3]. Такі обсяги є рекордними для країни за останні декілька років. Експорт українського цукру зменшиться у 13 разів.

Основними покупцями українського цукру є Киргизія, Грузія, Туркменістан, Казахстан, Ліван, Узбекистан, Сирія. У країни ЄС було експортовано близько 3% українського цукру. В Ізраїль, Албанію, Ліван і Туреччину було відвантажено близько 10% всього експорту.

Розвиток цукробурякового підкомплексу залежить від природних, економічних, організаційних, виробничо-технологічних та соціальних факторів. Ефективність бурякосійних господарств забезпечується кваліфікованими та професійними кадрами, підвищеним рівнем механізації й автоматизації виробничих процесів, сприяє скороченню затрат праці на виробництво одиниці продукції.

З підвищенням питомої ваги цукрових буряків у структурі посівних площ зростає їх урожайність, знижується собівартість, отже підвищується продуктивність і рівень рентабельності галузі у більшості бурякосійних господарств.

Скорочення посівних площ під цукровими буряками в Україні супроводжувалось різким зниженням урожайності. Так у 1990 році площі зайняті під цукровими буряками становили 1607 тис. га, а уже починаючи з 2000 року намітилась чітка тенденція до їх зменшення, найменше було засіяно у 2009 році лише 322 тис. га, а у 2013 році - 293 тис. га, тоді як у 2010 та 2011 роках посівні площі незначно почали збільшуватись та становили відповідно 501 та 532 тис. га., у 2012 – 458 тис.га, у 2014 році планується 345 тис. га (табл.1) [4, 6].

Найбільші площі посіву у 2013 році були зосереджені у: Вінницькій – 64 тис.га, Тернопільській – 34 тис.га, Полтавській – 32 тис.га та Хмельницькій областях - 27 тис.га. В Україні площа бурякового поля за двадцятирічний період зменшилась 3- 4 рази. Вирощування цукрових буряків необхідно зосереджувати в найсприятливіших регіонах України, ґрунтово-кліматичні умови яких забезпечують високі показники урожайності.

Таблиця 1

Динаміка виробництва цукрових буряків України (всі категорії господарств)

Рік	Площа посіву		Урожайність		Валовий збір	
	тис. га	у % до 1990 р	ц/га	у % до 1990 р	тис. т	у % до 1990 р
1990	1607	100,0	276	100,0	44265	100,0
2000	856	53,3	177	64,1	13199	29,8
2005	652	40,6	248	89,9	15468	35,0
2010	501	31,2	280	101,4	13749	31,1
2011	532	33,1	363	131,5	18741	42,3
2012	458	28,5	411	148,9	18439	41,7
2013	293	18,2	399	144,6	10789	24,4

Забезпечення конкурентоспроможності продукції цукробурякового підкомплексу доцільно здійснювати за рахунок підвищення урожайності та якості коренеплодів, а для цього необхідно концентрувати виробництво у сприятливих ґрунтово-кліматичних регіонах України, у сільськогосподарських підприємствах, що спроможні використовувати сучасні інтенсивні технології з використанням високопродуктивних сільськогосподарських машин, добрив і засобів захисту рослин

Так з даних таблиці видно, що урожайність цукрових буряків з роками зростає, хоча площі посіву скорочуються валові збори залишаються достатніми.

Цукробуряковий підкомплекс України відіграє роль стабілізатора економіки і соціального розвитку суспільства, але сучасний стан ринкових відносин в агропромисловому виробництві поставив його у вкрай важкі умови. За цих умов постає завдання знаходження шляхів підвищення конкурентоспроможності продукції цукробурякового виробництва [1].

Цукрові буряки це лише сировина для виробництва цукру, ще вони використовуються у кондитерській, хлібопекарській, молочній, консервній, та інших галузях промисловості. Побічна продукція цукроваріння (меляса і жом) є сировиною для отримання спирту, харчових дріжджів, лимонної кислоти, гліцерину, а також для збагачення якості кормів у тваринництві. Також цукрові

буряки використовують і як сировину для виробництва органічних кислот, біоетанолу.

Конкурентоспроможність продукції цукробурякового виробництва залежить від багатьох факторів, які формуються під впливом використання природних, трудових, фінансових ресурсів; виробничого процесу, що поєднує всі фактори виробництва; реалізації готової продукції, відшкодування витрат, фінансових результатів. Підвищення конкурентоспроможності українського цукру має народногосподарське значення та стабілізує продовольчий ринок.

Шляхи підвищення конкурентоспроможності цукробурякового виробництва:

- розробка нормативно-законодавчої бази щодо формування та розвитку ринку цукру;
- вдосконалення взаємозв'язків між сферами виробництва, переробки та реалізації готової продукції;
- підвищення технологічної якості цукрових буряків;
- здійснення субсидування та кредитування галузі;
- залучення інвестицій;
- налагодження співпраці з країнами, які не мають власного цукробурякового виробництва;
- формування державної політики в сфері виробництва цукрових буряків та цукру;
- підвищення матеріально-технічного забезпечення та ресурсного оновлення процесу виробництва та ін.

Висновки. Конкурентоспроможність продукції цукробурякового виробництва має ряд особливостей, поєднуючи конкурентні середовища виробників цукрових буряків та цукру, потребує державного втручання, слід враховувати запити світового ринку, щодо якості та ціни продукції, кон'юнктури ринку цукру, ефективності виробництва цукрових буряків та їх переробки на заводах. Конкурентоспроможність українського ринку цукру – це в першу чергу відповідність попиту ринку за якісними, економічними,

технічними та нормативними параметрами. Економічні параметри характеризують ефективність виробництва, аналізують витрати на виробництво та придбання товару, технічні – створюють ефект від споживання товару, нормативні – регламентуються обов’язковими нормами стандартів, відхилення від яких свідчить про невідповідність якості продукції.

Виробництво цукру в Україні буде конкурентоспроможним тоді, коли доходи від продажу цукру на міжнародному ринку перевищуватимуть сумарні витрати на його виробництво, оцінені у світових цінах.

Список використаних джерел

1. Вандяк Н.П. Конкурентоспроможність продукції цукробурякового виробництва і стратегія її підвищення: дис. канд. екон. наук: 08.07.02/Харківський національний аграрний ун-т ім. В.В.Докучаєва. - Х., 2004
2. Голомша Н.Є., Файчук О.М. Конкурентоспроможність українського цукру на світовому ринку // Економіка АПК. – 2010. – № 7. – С.150-156.
3. Експорт українського цукру б'є рекорди - .[Електронний ресурс] / Режим доступу:<http://ipress.ua/news/>
4. Статистичний збірник. Рослинництво України. / За ред. Н.С.Власенко // Державна служба статистики України. – 2014. – 180 с.
5. Портер М. Международная конкуренция / М. Портер – М.: Международные отношения, 1993. – С. 13.
6. http://sugarua.com/ua/sugarnews_uk - Національна асоціація цукровиків України «Укрцукор»